

Talentloze netwerkbouwers

Op de Nederlandse universiteiten is een aantal, vooral sociaal-wetenschappelijke disciplines het laatste decennium ernstig in de verdrukking gekomen. De arbeidsmarktpositie van de betrokken psychologen, sociologen, bestuurskundigen, historici, algemeen economen, et cetera, is ronduit slecht te noemen. Tegelijkertijd zijn de desbetreffende faculteiten getroffen door maatregelen die zijn gericht op inkrimping, samenvoeging of opheffing.

De noodzaak van tal van deze maatregelen hoeft niet in twijfel te worden getrokken. In de jaren zestig en zeventig was op de universiteiten een sfeer ontstaan waarin improduktiviteit, incompetentie en afwezigheid maar al te vaak met de mantel der liefde werden toegedekt. Een verharding van het werkklimaat waarin individuen, vakgroepen en faculteiten periodiek getoetst worden op hun prestaties was welkom. Er zijn echter tevens ontwikkelingen op gang gebracht die dringend bijsturing behoeven.

Nu de positie van tal van universitaire academici benard is geworden, staat veel op het spel bij de geregeld terugkerende reorganisaties. Het gaat om banen, status, carrières; om dromen die dreigen in nachtmerries over te gaan; en, zeker niet onbelangrijk, om hypotheken die afgelost moeten worden. In deze overlevingsstrijd zijn de laatste jaren de normen langzaam maar zeker vervaagd, zijn allerlei zachte en harde vormen van zwendel en bedrog betamelijk geworden. Gezamenlijk is men binnen bepaalde disciplines, faculteiten of vakgroepen in een spiraal naar beneden gegleden.

In de overlevingsstrijd op de universiteiten zijn zwendel en bedrog betamelijk geworden

In de jungle die vandaag doorgaat voor een universiteit kunnen academici hun positie op twee manieren versterken. Allereerst door datgene te doen waarvoor ze betaald worden: wetenschap beoefenen en nieuwe generaties academici opleiden. De tweede methode is eenvoudiger en wordt met graagte gevolgd door de minder begaafden: zij verschansen zich in raden, commissies, besturen en redacties, zij bouwen een netwerk op. Hiertoe zijn zij mede in de gelegenheid gesteld door de 'democratisering' die in het begin van de jaren zeventig op de universiteiten haar beslag heeft gekregen.

Er zijn academici die in meer dan twintig raden, commissies en besturen zitting hebben. Zij zijn onaantastbaar en dragen in hoge mate bij aan de verloedering van het morele klimaat. Ook in overduidelijke gevallen van machtsmisbruik en incompetentie zal niet tegen hen worden opgetreden, omdat zij altijd in staat zijn in een ander orgaan wraak te nemen.

Het zijn niet altijd de hoogstbegaafden die tegenwoordig inhoud aan onze universiteiten geven, maar ook talentloze netwerkbouwers. Eerstgenoemden meenden vaak wel wat beters te doen te hebben dan het bijwonen van vergaderingen. Apparatsjiks bepalen bijgevolg in een belangrijk aantal geval-

len wie wat onderzoekt en wie in aanmerking komt voor welke posities. Dat zij hierbij een sterke voorkeur hebben voor mensen die nog minder gaven bezitten dan zichzelf, spreekt voor zich: Parkinson heeft er al eens op gewezen dat niets zo pijnlijk voor superieuren is als het hebben van meer getalenteerde ondergeschikten. Door deze afkeer van talent dreigt de kwaliteit van organisaties voortdurend te degenereren.

Een tweede gevolg van de koerswijziging binnen de universiteiten is de ongelijke rechtspositie en behandeling van de nieuwe en de oude generatie universitaireren. In de praktijk worden veelal slechts diegenen op hun prestaties getoetst, die pas het afgelopen decennium een baan aan de universiteit verworven hebben. Zij worden met betrekkelijk lage salarissen, kortlopende contractjes en functioneringsgesprekken opgejaagd. De veertigers met een vaste aanstelling maar zonder proefschrift, publicaties of gewaardeerde colleges wordt de hand boven het hoofd gehouden door hoogleraren die zich schuldig maken aan nepotisme en een gebrek aan burgermoed.

Beleidsmakers zouden zich in de toekomst meer rekenschap moeten geven van de sociaal-psychologische processen die zij met bezuinigingsoperaties op gang brengen.

Een onvoldoende onderkend effect hiervan, is dat het morele en intellectuele klimaat vaak onherstelbaar wordt aangetast. Wanneer bezuinigingen onvermijdelijk zijn, is het soms beter om een complete universiteit of faculteit op te heffen dan om alle faculteiten te dwingen een kaasschaaf over het eigen lichaam te halen.

Reorganisaties dienen voorts geen langshepende processen te zijn en kunnen het best door externe deskundigen worden geleid. Een organisatie jarenlang onder druk zetten met de opdracht zichzelf te stroomlijnen, zoals nu ook met de Haagse departementen gebeurt, resulteert onvermijdelijk in een overlevingsstrijd waarin bijkans alles is gepermitteerd, en in een zwaar beschadigde werksfeer.

Voorts moeten machtsconcentraties die machtsmisbruik in de hand werken onmogelijk gemaakt worden. Te denken valt aan het verbieden van het zitting nemen in, bijvoorbeeld, meer dan drie raden, commissies en besturen, en aan een scherpe externe controle op de toedeling van banen en posities.

Tot slot zouden de verantwoordelijke academici enige burgermoed kunnen tonen. De universiteit wordt er niet slechter van in dien, onder het motto gelijke monniken, gelijke kappen, leeglopers en talentloze bureaucraten de wacht wordt aangezet. □

Prof. Poeth en de universiteit porseleinkast

Sinds de benoeming van prof.dr. Guy Poeth als decaan van de Faculteit der Bedrijfskunde vertonen de bestuurlijke geleerden van de Erasmus Universiteit tekenen van een cultuurschok. Hier regeert opeens een decaan die de traditionele achterkamertjes schuwt, openheid predikt en vooral ook belijdt. In plaats van bewondering voor deze onbevreesde bestuursfilosofie oogst Poeth nochtans overwegend onbegrip. De inhoud van de universitaire porseleinkast blijkt onvermoed breekbaar.

Opinie

door Hendrik-Jan van Oostrum

'Open communicatie, de onderste steen moet boven want dit mag nooit meer gebeuren.' Decaan Poeth is een strijdbaar bestuurder, hij vindt dat wie zijn billen heeft gebrand de blaren verdient. Poeth wil schoon schip maken, of zoals hij dat zelf zegt 'eerst een turnaround' en dan 'de trein netjes op de rails houden'.

De tekorten van de RSM trekken diepe sporen op het universitair blazoen. Voor een zakelijk directeur, een decaan en een uit eigen beweging afgetreden 'dean' is de RSM een bananeschil gebleken. Het College van Bestuur is dit soort bestuurlijke 'bloedbaden' vreemd. Het wekte dan ook weinig verwondering dat vorige week door dit College een topzware ambtelijke commissie werd ingesteld, die gaat onderzoeken waar de faculteit bedrijfskunde de integriteit van bij de RSM betrokken personen onnodig heeft geschaad. De professoren mr. W.J. Slagter en mr. R. van Delden stellen een onderzoek in naar "de beweegredenen en achtergronden die tot beschadiging van personen hebben geleid."

Beter was het geweest een commissie in te stellen die gaat onderzoeken hoe kan worden voorkomen dat ook in de toekomst, naar de woorden van voorzitter van het College van Bestuur dr. H.J. van der Molen, in NRC Handelsblad, 'het onderwijs goed wordt gedaan, alleen het beheer niet.' Van der Molens verklaring is opmerkelijk: "Het blijven toch halve wetenschappers."

Kennelijk is hij de mening toegedaan dat de combinatie van gerespecteerd wetenschapper en kundig manager moeilijk is. Dat vanuit deze redenatie zakelijk beheer bij tijd en wijle misgaat is aannemelijk, maar daarom nog niet aanvaardbaar. Juist omdat op de universiteit veel zakelijk beheer door 'halve wetenschappers' wordt gedaan, zou dit een zware onderzoekscommissie behoeven. Helemaal omdat Van der Molen in hetzelfde NRC-interview beweert: "Ik wil het niet bagatelliseren hoor, maar ik geloof dat het allemaal wel

meevalt: een bedrijfje met een omzet van 5 tot 8 miljoen gulden per jaar met een tekortje dat door een accountant wordt toegeschreven aan de handelingen van enkele mensen."

Van der Molen stelt vervolgens: Ik maak me meer zorgen om de beeldvorming." In dat kader is het begrijpelijk dat de voorzitter van het College zich zorgen maakt. De naam van de universiteit mag inderdaad niet nodeeloos worden besmet door het wanbeheer 'van enkele mensen'. Het beleid van 'open communicatie' van decaan Poeth heeft als resultaat gehad, dat de gebruikelijke mantel der liefde in de kast moest blijven. Dat dit in de media tot de nodige slechte publiciteit heeft geleid is evident. Niemand zal ontkennen dat niet alleen personen hierdoor zijn beschadigd, maar ook de universiteit. De vraag is echter of dit te vermijden was geweest. Het antwoord is: nee.

Poeth geeft met zijn 'open communicatie' aan dat bij aantoonbaar wanbeleid onaantastbaar geachte ambtelijke bestuurders in een echt professionele organisatie niet ongestraft blijven. 'Open communicatie' betekent publieke verantwoording. Tegenover studenten, medewerkers, de verschillende universitaire raden en vooral ook de belastingbetaler.

Met welk recht geven universitaire bestuurders elkaar krediet, als een paar miljoen gemeenschapsgeld door 'enkele personen' wordt verspild? Want dat is de

consequentie als 'open communicatie' wordt ingeruild voor wat in het blad Intermediair door onderzoeker Hans Blokhuis de wereld van de 'talentloze netwerkbouwers' wordt genoemd. Blokhuis is verbonden aan het Rotterdam Instituut voor Sociologisch en Bestuurskundig Onderzoek (Risbo) van de Erasmus Universiteit.

Hij stelt: "Er zijn academici die in meer dan twintig raden, commissies en besturen zitten. Zij zijn onaantastbaar en dragen in hoge mate bij aan de verloederen van het morele klimaat. Ook in overduidelijke gevallen van machtsmisbruik en incompetentie zal niet tegen hen worden opgetreden."

In de ondoorzichtige maar geaccepteerde kluwen van universitair bestuurlijke belangenverstrengeling is 'open communicatie' het enige medicijn dat verloederen van het morele klimaat effectief tegengaat. Duidelijk en helder beleid dat in de openbaarheid wordt gemotiveerd en verdedigd maakt een einde aan een cultuur waarin raadsvergaderingen worden 'voorgekookt' en alleen de spinnen in het web inzicht hebben in, en macht hebben over, de materie.

Poeth's 'open communicatie' heeft inmiddels veel kwaad bloed gezet. "Zo gaan we hier niet met elkaar om", en 'deze man moet worden afgeschoten', menig universitaire netwerkschakel kan na tweeënhalf maand de cultuurschok niet verwerken.

De decaan van de faculteit bedrijfskunde heeft het moeilijk. Van der Molen mag dan in NRC Handelsblad spreken over 'een tekortje', het College van Bestuur heeft nog steeds geen enkele toezegging gedaan om bij te dragen in de 2,5 miljoen schuld, waarmee de RSM de faculteit heeft opgezadeld.

Inzake de 'beschadigde personen' laat het College weten dat 'prioriteit dient te worden gegeven aan een positief gerichte discussie over de vraag hoe zo snel mogelijk met hernieuwd elan de opleidingen van de RSM een financieel en inhoudelijk goed vervolg kunnen krijgen, en de reguliere onderwijs- en onderwijstaken van de faculteit verder kunnen worden ontwikkeld.'

Hoe dit valt te rijmen met het feit dat het College van Bestuur sinds kort de faculteit onder curatele heeft gesteld is duister. De faculteit heeft budgettair zoveel groeiruumte, dat het verplicht mede-ondertekenen van iedere uitgave boven de paar honderd gulden door dr. A.F.C. Gerritsen van de (centrale) afdeling Financiële, Economische en Begrotingszaken onmiskenbaar aantoonde dat hier om méér dan geldelijk gewin wordt gestreden. Immers, waar bedrijfskunde door te trage invulling van hoogleraar- en docentschappen tijdelijk een paar miljoen kasoverschot heeft, begroten de economen een tekort van vier miljoen! Het College zou Gerritsen bij enkel en alleen financiële motieven dus beter daar kunnen inzetten.

Waar gaat het dan wel om? Weer stuiten we op het begrip 'open communicatie'. Het College van Bestuur pikt de eigenzinnige houding van het faculteitsbestuur bedrijfskunde niet. Het vindt blijkbaar dat als de faculteit zich niet wil voegen naar zijn mores, bedrijfskunde de tekorten van de RSM zelf maar moet ophoesten. Het is alleen om die reden al te hopen dat de Tweede Kamer wegschuiving van gelden van het drs.-programma naar de post-doctorale RSM zal verbieden.

De kwaliteit en op termijn continuïteit van een opleiding die zich nog steeds in een grote belangstelling verheugt mag niet het slachtoffer worden van het wanbeleid van 'enkele mensen', en van de koppigheid van het College van Bestuur.

Zonder 'open communicatie' was het tekort van 2,5 miljoen hoogstwaarschijnlijk al lang vereffend. De RSM en de faculteit hadden zich weer in rustig vaarwater begeven, en de stelling van Hans Blokhuis was weer gestaafd. Ondanks de onvermijdelijke negatieve publiciteit en de nog steeds dreigende strop voor de faculteit, zou iedereen die hecht aan een zuivere discussie Poeth dankbaar moeten zijn. Zonder voorvechters blijft het porselein gespaard, en worden de kastdeuren weer geblindeld. De poppetjes waren dat al.